

Tehát a géppisztolyos katonák azonnal tudtak löni szükség esetén, a hátukon keresztben átvetett puskásoknak pedig időbe telt, amíg a fegyvert tüzelésre kész állapotba hozzák: tehát a 30-40 méteres távot az alatt az idő alatt le kellett futnunk, amíg a puskás egység tüzelni nem kezd. 16 éves gimnazistaként 11.7-et futottam 100 méteren, s abban a reményben, hogy ezt a rövid távot bajtársaim is könnyen lefutják, a február 26-án érkező puskás őrség nehézségét kihasználva megszökünk. A Szondy utca és a Szobi utca közti távot a Britannia Szálló előtti körúti szakaszon megtettem és befordultam a Szobi utcai Mentőkórház felé, amikor a lövések sortűzszerűen hallatszottak. A Podmaniczky utcai Ferdinánd hídig rohantam, ahol egy idős rokonom, Irénke néni lakott. Fájdalmas emlék számomra, hogy két bajtársamnak nem sikerült a szökés, biztosan lelőtték őket.

1945. február 26-án, a második szökésem után épségben hazakerültem. Február 28-án a közelünkben lakó Pethes Sándor színművész, főiskolai tanárom s Apám vendéglőjének rendszeres látogatója feljött lakásunkra és hívott, hogy menjek vele az Igazoló Bizottság elé, amely akkor a Híradó mozi felett, a Dohány utca és a Teréz körút sarkán működött. Pethes Sándorral egyszerre igazoltak, szinte az elsők között.

Édesapám állandó vendége volt a Rókus Kórház főgépésze, Jánoshalmi Adorján, aki hallotta az értem aggodalmaskodó szüleim kétségbeesését, és felajánlotta, hogy a Rókus Kórházból Szegedre induló két mentőautóval – amelyek gyógyszerért mennek – engem is magukkal vihetnek. Megkérdeztem, hogy volna-e lehetőség arra, hogy két kollégám is velem jöhessen. Igen, mivel a két mentőautó odafelé üresen megy.

Az adott lehetőség birtokában, hogy két színész kollégám is velem jöhet, a Színészek Igazoló Bizottságától kapott orosz és magyar nyelvű igazolvánnyal felderestem Vargha D. József Baross téren lakó és Pongrácz Imre Népszínház utcában lakó kollégámat, akik örömmel fogadták a Szegedre utazás lehetőségét, és másnap hajnalban útra készen várták az ígért mentőkocsikat – amelyek nem érkeztek meg.

Ebben az időben kijárási tilalom volt Budapesten, s én az orosz-magyar igazolvánnyal bátran közlekedhettem, természetesen a tilalom előtti időben. Sötétedett, amikor a Stáhly utcai lakóházunk kapujához érve három alak rám támadt. Akkor, a háborús időkre való tekintettel a Stáhly utcai lakóház és a Rókus Kórház között egy utat elzáró háromméteres kőfal volt, nagy kapuval ellátva, hogy a mentők ki-be járhassanak. Ennél a támadásnál Boros bácsi, egy jól megtermett magyar ember volt a portás, aki kisgyerek koromtól ismert. Akkoriban sok volt Budapesten a vetkőztetés: a munkájukból hazafelé tartó embereket alvilági gazemberek egyszerűen levetkőztették, értékeiket, ruhájukat elvették, s otthagyták őket ingre-ga-



tyára vetköztetve – még jó volt, ha a megtámadott életben maradt, mert legtöbb esetben a kirabolt embereket meg is ölték. Tudom, hogy a fiatalok részére ez hihetetlenül hangzik, de sajnós ez így volt 1945-ben.

Erős fizikumú 20 éves fiatalemberként természetesen védekeztem, s nem hallottam Emil sógorom kiabálását, aki a kapu felett lévő első emeleti ablakból igyekezett figyelmeztetni, hogy a támadók detektívek! Mire meghallottam Emil hangját, akkorra már – mit szépitsem a történeteket – mind a három detektívet alaposan megvertem. Jellemző a történetekre, hogy az esetet látó Boros bácsi, aki segíteni akart, azt mondta: „Látom, Lajoska, hogy magának nem kell segítség.” Végül az egyik detektívnek eszébe jutott, hogy pisztolyt tartson rám, és Emil hangját is végre meghallottam, s a verekedés abbamaradt. Kiderült, hogy a detektívek előzőleg már fent voltak a lakásunkban, elfogató parancsot mutattak ügyvéd sógoromnak, Emilnek, s lent vártak rám. Azért ugrottak rám, mert feltételezték, hogy fegyver van nálam és azt használni is fogom. Persze nem volt nálam semmiféle fegyver. Becsületükre legyen mondva, annak ellenére, hogy a küzdelemben ők voltak a vesztesek, amíg a Hársfa utcai rendőrségre kísérték, belátták, hogy ostobán viselkedtek, és én jogosan védekeztem, s mivel nem mondták, hogy rendőrök, én azt hittem, hogy vetköztetők! A kapitányságon átadtak egy idős tiszthelyettesnek, aki felvette az adataimat, s mikor a nevemet meghallotta, megkérdezte, hogy volt-e az Apámnak vendéglője a Fehérvári úton. A zsúfolásig telt fogda tetűvel is tele volt. Engem a rendőrök készenléti hálósobájában helyeztek el az öreg tiszthelyettes jóvoltából, s másnap reggel kísérték át az Andrássy út 60.-ba.

Iszonyú körülmények közé kerültem. A három hatalmas pinceterem zsúfolva volt emberekkel, férfiakkal és nőkkel vegyesen, még kislányok is voltak közöttünk. A bejárati kapu alatti pincében voltak a nyilasok, annyian, hogy volt, akinek ülőhely sem jutott. Az ugyancsak az Andrássy út alatt húzódó másik pincerészben is rettenetes zsúfoltság volt. A Csengery utcával párhuzamos pincében, ahová én kerültem, ott feküdni is lehetett a padlón, s olyan sűrűn, mint a heringek a dobozban, balról Orlay Jenő Chappy, a híres dzsesszdobos karmester, jobbról egy Bisztriczky nevű grafikus feküdt mellettem, s ha valamelyikünk valamely testrésze elzsibbadt, vagy görcsöt kapott, az egész sornak meg kellett fordulnia. Egy kis összekötő folyosón tartózkodott Zadravecz István súlyos beteg püspök, aki a verések miatt haldoklóknak feladta az utolsó kenetet, s egy nyolcadik hónapban lévő várandós anyát gyámolított. Ez a kis folyosó, ahol Zadravecz püspök úr fájdalmas prosztatabetegségével kínlódott, kötötte össze a Csengeri utca alatti pincét, ahol én voltam, az úgynevezett PAPÍR-ral, amely a borzalmak legszörnyűbb pokla volt. A PAPÍR elnevezés onnan eredhetett, hogy a szovjet megszállás után sebtiben összeszedett nyilas könyveket, röpcédulákat és egyéb felszólításokat ide gyűjtötték össze. Itt agonizáltak a megvert, megkínzott emberek, s itt imádkozott



Zdraveczi püspök úr értük, haldoklókért. Az első éjszakát a rettenetes zsúfoltság miatt én is itt kínlódtam végig s fogalmam sem volt arról, az állandó sötétség miatt, hogy kik vannak körülöttem. Az állandó jajgatás és szünni nem akaró sírás és nyöszörgés azonban hamarosan rádöbentett, hogy haldoklók között vagyok. Fejemet Orlay Jenő hasára hajtottam, és félig oldalra dőlve próbáltam aludni, de alighogy elszenderedtem, egy kéz mindig megzavart. Bosszúságomban rászóltam, s kiderült, hogy a kéz egy haláltusáját vívó, szerencsétlen, megkínzott, életéért küzdő valaki lehetett. Fogalmam sem volt, hogy öreg vagy fiatal volt-e az illető, mert a kis folyosóról igen gyéren odaszűrődő fényben csak árnyékokat láthattam és halvány körvonalakat, de arcokat egyáltalán nem.

Az egész pincében borzalmas bűz terjengett, mert a hosszabb lejáratú folyosón volt egy latrina, amelyre mind a három pince talán ezernél is több letartóztatottja, férfiak és nők vegyesen a dolgát végezni járt. Hangsúlyozom, együtt és egymás előtt férfiak és nők, vegyesen. A latrina két méter hosszú és egy méter széles, mély verem volt, melynek hosszában egy építkezéseken szokásos vastag palló volt középre fektetve, amelyen guggoló testhelyzetben végezheték a dolgukat a vizsgálati foglyok. Ebből a nyitott latrinából szabadon párologhatott a bűz, amely eleinte elviselhetetlen volt, de néhány nap múlva megszokottá vált. A tetűinváziótól a foglyok vérhast kaptak, amely hasmenéssel járt, és a palló szinte állandóan foglalt volt. Volt eset, hogy a betegség annyira erőt vett a vérhassal küszködő betegen, hogy beleszédült a fekáliába. Ha valaki ezt elmondta volna nekem, hogy mik történtek az Andrássy út 60.-ban, én nem hittem volna el. Hatvanhét éve voltam ott, de még most is emlékszem az ott látott szörnyűségekre – ez Magyarország fővárosában történt, a XX. században.

Talán két hétig – míg a vérhast meg nem kaptam – néhány velem hasonló korú fiattal segítettem a PAPÍR-on meghalt tetemek felcipelésében, kiket kis kocsikra rakva, ponyvával letakarva, idősebb foglyok húztak a Szvetenai utcai hullaházba.

A kihallgatások az esti órákban kezdődtek és késő éjszakáig tartottak. (*Hogyan lettem „Háborús bűnös”* címen a Szittyakürt újság Magyar Sorsok rovatában megjelent folytatásos cikkemben beszámolok arról, amit az Andrássy úton 1945-ben kivizsgáltak, és hogy bűntény hiányában szabadon engedtek.)

Szüleim, pár hónapos unokáikkal minden áldott nap ott voltak az Andrássy út 60. előtt, a kapuval szemben lévő padon üldögéltek, abban a reményben, hogy hátha kiengednek. Amikor kiengedtek, drága Édesanyán szaladt felém, hogy megöleljen, de én rászóltam, hogy ne közelítsen meg, mert tele voltam tetűvel, és azt sem tudtam, hogy a vérhas, mely erőt vett rajtam, nem fertőző-e, s különösen az öt hónapos kisbabát, Gyurit féltettem. Ezért kerültem az embereket. Gyönyörű, napos idő volt 1945. április 7-én, amikor szabadultam a pokolból. Szüleim kis távolságot tartva jöttek mellettem, hazaérve már a lépcsőházban el-



kezdtem vetkőzni, s mire a fürdőszobába értem, már meztelen voltam. Apám óvatosan összeszedte a tetvekkal teli ruháimat, s azonnal mindent eltűzelt, hogy nyoma se maradjon a fertőzött, koszos és iszonyú szagú holmiknak.

A 39 napig tartó vizsgálati fogságom annyira megviselt, a kapott vérhassal járó hasmenéssel, a táplálkozás hiányával, az alvás nélküli álmatlansággal, hogy szüleim orvost hívtak hozzám, aki azt javasolta, hogy próbáljanak pálinkát szerezni, mert gyógyszer hiányában csak a szesz segíthet. A ház pincéjében volt egy nagy borospince, ahol Emil sógorom az oroszok által tönkrelőtt hordók között talált egy pálinkáshordót, amelyben több liter pálinka maradt. Édesanyám rengeteg pálinkát diktált belém, úgyhogy pár nap alatt rendbe jöttem.

Fogságom alatt, március végén katonai behívó érkezett a részemre, amely a Mária Terézia laktanyában szervezés alatt lévő őrzászlóaljhoz szólt. Lábadozóként jelentkeztem Földi Lajos századosnál, az őrzászlóalj parancsnokánál, akihez Édesapám elkísért. Elmondta Földi századosnak a helyzetemet, hogy az Andrassy út 60.-ban töltött vizsgálati fogság eléggé megviselt, és nem vagyok még teljesen egészséges. Földi százados azt javasolta, hogy maradjak ott, és majd olyan beosztásba helyez, amelyet könnyen elláthatok. Felejthetetlen epizód játszódott le. A parancsnoki iroda ablakai az Üllői útra nyíltak, ahonnan a közlekedés zaja felhallatszott. Földi az ablakhoz hívott minket, és lehalkított hangon a következőket mondta: „Most, mikor az oroszok szedik az ország fiatalságát és viszik Szibériába, mégiscsak azt hiszem, jobb fegyverrel katonának lenni, mint kiszolgáltatott civilnek.”

Katonai szolgálatomat vitéz Dálnoki Miklós Béla vezérezredes Berzsenyi utcai lakásának földszintjén kezdtem, aki akkor miniszterelnök volt, én pedig a biztonságára rendelt őrség parancsnoka. Feladatomból volt a miniszterelnök látogatóit kikérdezni és gyanús esetekben motozást is elrendelni. Erre soha nem került sor. Itt a közvetlen felettesem Kiss István százados, a vezérezredes leányának a férje volt, akik szintén ott laktak.

Talán két héttel a szabadulásom után bemutattak egy szovjet filmet *P. tovaris* címmel, melyet én is megnéztem. Természetesen egyenruhában voltam, zubbonyomon a Vitézi Jelvényvel, derékszíjamon pisztolytáskámban szolgálati fegyverrel. A filmet a Dohány utcai Kamara moziban adták, s kora délután, mikor kijöttem a Moziból, körülvevett hét géppisztolyos orosz katona és elkezdett terelgetni a Teréz körút felé. Szerencsémre elég sok járókelő látta az esetet, s néhányan követtek is egészen a Rottenbiller utcai szovjet GPU-központig. Esélyem sem volt semmiféle próbálkozásra ennyi géppisztolyossal szemben, esztelenség is lett volna. A GPU-irodában elvették a pisztolyomat, s lekísértek egy szenespincébe, ahol már hárman tartózkodtak: Éliássy György, Budapest rendőr-főkapitánya, egy Fiáth nevű földbirtokos és egy tüzér főhadnagy, akinek nem emlékszem a nevére,

